

Ervaringen met de studiereis naar de VS (deel 2)
Gedachten als het gaat om ons Nederlandse systeem – een eerste aanzet
- **Bekostiging en behalen van resultaten**
- **Versnellen en verkorten van leerwegen**
(+ korte reflectie op beleidsreactie op het advies van de Cie Van Rijn over bekostiging)

➤ **Inleiding**

In nummer 94 van vorige week is ingegaan op een tweetal interessante bevindingen tijdens de studiereis die in de eerste twee weken van juni is gemaakt naar de VS (Ohio en Washington DC). Het ging om een groep uit Nederland (verschillende hogescholen en organisaties) en Suriname, gecombineerd met studenten van de Universiteit van Toledo die deze reis hebben gemaakt als een onderdeel van hun PhD-studie.

In dit PamflAd wordt bij de punten die de vorige keer zijn aangekaart, hier in de kaders vermeld, simpelweg een paar aanbevelingen voor discussies gegeven. In ons land gaat het daarbij vooral over zaken als studiesucces, toegankelijkheid, schulden, bekostiging, doorstroom mbo-hbo, en nog meer ontwikkelingen die – zoals vorige week al aangekondigd - een plek krijgen in de nieuwe Strategische Agenda voor het hoger onderwijs, voorzien voor het eind van dit jaar.

Verder geen uitgebreide toelichting, al is het maar dat we richting de zomervakantie gaan, en ieder een straks weer fris aan een nieuw studiejaar kan beginnen, ook als het gaat om creatieve plannen, gedachten en initiatieven. Zeker voor de verdere invoering van de Ad-opleiding kan er veel in gang worden gezet (en wat te zeggen van de opnieuw spectaculaire groeicijfers...).

➤ **Bevindingen VS en aandachtspunten Nederland**

Eerst wordt de bevinding vermeld, in het kader, om daarna op basis daarvan een lijstje met aandachtspunten mee te geven aan degenen die denken dat ze best handig zijn om op tafel te leggen in de komende discussies, overleggen en strategische agenda's.

Focus op credentials bij bekostiging (VS)

Er is een duidelijke wil en daaraan gekoppelde noodzaak om steeds meer te focussen op het behalen van een 'credential', zijnde een bewijs dat iets is afgerond op het hogere, dus het post-sekundaire niveau. Het betekent dat als iemand (de lerende) ergens aan begint, die scholing tot een goed einde moet worden gebracht – onder de verantwoordelijkheid van de instelling – en als zodanig te zien als een bewijs dat er sprake is van een vorm van 'return on investment'. Er moet resultaat aan te tonen zijn.

- Als we ook iets willen doen met het begrip 'credential' in het formele onderwijs, zullen we in ieder geval moeten afzien van het gebruik van het begrip 'drop-out'. Een positieve insteek is nodig. Iemand heeft altijd wel iets gehaald, en daarvoor kan in vrijwel alle gevallen een hogeschoolverklaring worden afgegeven.
- Als iemand met de studie stopt en ook niet verder iets met een hbo-opleiding gaat doen, is het handig om door de opleiding te laten bezien wat de arbeidsmarktrelevantie van het behaalde is. Mogelijk kan, als de betrokkene dit ruim voor het afloop van het studiejaar aangeeft (en de begeleider dit ook ziet aankomen), worden bezien welke onderwijseenheden toch nog kunnen worden gedaan om het pakket aan behaalde eenheden zo relevant mogelijk te laten zijn. Het

collegégeld is toch voor het gehele jaar betaald, net als de overheid dat voor 60 punten heeft gedaan. Het kan zo zijn dat een deelpakket qua leeruitkomsten overeenkomt met een arbeidsmarktqualificatie (diploma dat waarde heeft voor het werkveld). Dat kan zichtbaar worden gemaakt door het uitreiken van een hogeschoolcertificaat – samen met een supplement waarin de relevantie voor de arbeidsmarkt wordt toegelicht (en mogelijk kan worden verwezen naar een niet-formele kwalificatie die aan het NLQF is gelinkt).

Het vraagt wel om een extra voorziening, met mensen die dit proces kunnen vormgeven, als een soort specialisatie. Maar bij de invulling van het programma kan elk jaar op voorhand al worden gezien wat arbeidsmarktrelevante onderdelen zijn.

- Als iemand dreigt vast te lopen in het eerste jaar van de Bachelor, is te bezien hoe deze persoon kan worden begeleid bij het gaan doen van een Ad-opleiding. Het betekent wel dat daarbij duidelijk moet zijn dat de kans op het behalen van het Ad-diploma significant groot is, om te voorkomen dat betrokkene ook meteen weer verdwaalt in de studie tijdens het eerste Ad-jaar.
- De uitkomsten van deze aanpak moeten worden meegenomen in het meten van studiesucces, dus met een duidelijk positieve insteek.
- Er kan worden onderzocht of er een vorm van bekostiging mogelijk is waarbij gekeken wordt naar het aantal behaalde studiepunten, relevante certificaten, diploma's, in combinatie met de inschrijving als student, zoals nu. Dat is ook een vorm van 'kwaliteitsbekostiging', een pendant van wat in de VS als 'return on investment' wordt gezien.

Versnelling van leerwegen (VS)

Er dient aantoonbaar door de onderwijsinstelling te worden getracht om in samenspraak met andere instellingen, organisaties en allerlei stakeholders (denk aan het werkveld) te komen tot versnelling binnen leerroutes, over de onderwijssectoren heen om de externe bekostiging laag te houden en te bewerkstelligen dat de kosten voor de studenten beperkt blijven voor zo min mogelijk studiejaar.

- Er moet worden nagegaan op welke wijze mbo'ers en havisten tijdens hun opleiding al onderdelen van Ad-opleidingen kunnen volgen, en daarmee in formele zin studiepunten verdienen. Daarbij kan het ook zijn dat die onderdelen mee te nemen zijn als iemand aan de bacheloropleiding wil beginnen.
- Iemand die de Ad volgt en opteert voor het daarna gaan doen van een resterend bachelorprogramma, moet de kans krijgen om zich zodanig daarop voor te bereiden dat na de Ad daarvoor echt nog maar twee studiejaar nodig zijn. Dit is mogelijk met een dubbele inschrijving, Ad en Bachelor, in het tweede leerjaar van de Ad.
- De Ad'er die na twee jaren geen diploma heeft en nog een beperkt aantal studiepunten te gaan heeft, moet de kans krijgen zowel bij de Ad als de Bachelor te staan ingeschreven – als de kans bestaat dat daarmee de totale leerweg vier studiejaar omvat.
- Er dient te worden bekeken door bacheloropleidingen of het mogelijk is om voor de Ad'ers een specifiek programma te maken dat twee jaren duurt en op zich een eigen status heeft (als een 'track') dan wel dat het een eigen accreditatie kent.
- In het algemeen moeten hogescholen accepteren dat het zogenoemde 2+2-model om de bachelorgraad te behalen, een eigen plek krijgt in het hbo – ook als de doorstroom plaatsvindt naar een minder verwante opleiding. Daarbij kan worden gekeken naar de functies die Ad'ers en Bachelors vervullen en die op elkaar kunnen worden afgestemd.

➤ **Nog wat algemene opmerkingen**

Het gaat er bij het bovenstaande om de kosten beheersbaar te houden, zowel van de kant van de overheid gezien als vanuit het perspectief van de student (en degenen die meebetalen aan de studie...). Bij het nemen van initiatieven die gericht zijn op dit doel, moet dan ook goed worden gekeken naar de haalbaarheid voor de betrokken partijen.

Kan de overheid het aantrekkelijk maken voor hogescholen en andere instellingen om mee te werken aan versnelling van routes en het zo kort mogelijk houden ervan?

Ook is het nog maar de vraag of studenten wel zitten te wachten op allerlei aantrekkelijke arrangementen die een studie korter maken, maar in bepaalde fases vragen om meer inspanning qua studiebelasting, dus door extra zaken te kunnen doen. Dat hangt ook samen met de constatering

dat studenten (jongeren) niet altijd goed zicht hebben op de consequenties van een langere studie – op die jaren zelf en voor het werkzame leven erna.

Samenspraak met werkveld

Het is daarnaast goed om in gesprek te gaan met het werkveld, over het meer gaan inzetten van flexibele leerwegen die gebruikmaken van 'duale elementen'. Dat kan door te bezien of leer-werktrajecten mogelijk zijn waarbij de student nadrukkelijk een werknemer is en daarmee een inkomen verwerft. Deze zgn. apprenticeships kennen we nog niet in ons land, wetende dat in veel landen deze vorm sterk in opkomst is. Er kunnen daarbij branchecertificaten worden ingebouwd of worden gebruikt voor het verkrijgen van vrijstellingen.

Studiesucces

In het vorige nummer is gemeld dat er in de VS op het niveau van de staat naarstig wordt gezocht naar het bekostigen op basis van behaalde resultaten en studiesucces, certificaten en diploma's – meetbare zaken dus. Maar ook dan realiseert men zich dat dit maar één kant van de budget-medaille is. Men wil eigenlijk in de VS proberen te zoeken naar een aanpak waarbij is mee te wegen dat iemand met een certificaat of diploma kan aantonen dat zo'n bewijsstuk effect heeft op de inzetbaarheid op de arbeidsmarkt. Dat kan het een baan op niveau zijn, het krijgen van een promotie, het meer gaan verdienen of een andere vorm van 'bewijs' dat een studie op een hoger niveau (mede) zorgt voor een stijging op de maatschappelijke ladder, aan de hand van een aantal relevante aspecten.

Misschien is dat een typisch Amerikaanse benadering. Maar ook in ons land wordt vaak gesteld dat je bij het meten van de kwaliteit van een diploma best mag vragen aan de alumnus wat deze daarvan heeft gemerkt na het verlaten van de opleiding. Ook kan de mening van een werkgever worden gepeild of van opdrachtgevers, als iemand voor zichzelf aan de slag gaat. Natuurlijk kom je hiermee mogelijk op subjectief glad ijs terecht, maar 'onderwijs' is nu eenmaal een component van de gehele maatschappij – en mensen kunnen daarbinnen op geheel eigen wijze een weg vinden – en ook prima te beschrijven, als zodanig.

Initiatief minister voor bekostiging in Nederland

Het is daarom ontzettend interessant dat vorige week vrijdag de minister haar beleidsreactie op het advies van de Cie Van Rijn publiceerde, als het gaat om het bekostigen van formele opleidingen in het hbo en wo. Ze geeft daarin aan het initiatief te nemen voor een herziening van het systeem o.a. door het verhogen van de vaste voet (groter vaststaand bedrag per instelling, dus minder prikkels voor het binnenhalen van studenten omdat per student minder binnenkomt) en het herverdelen van een deel van het budget op basis van switchende studenten die elders hun heil zoeken (geld om die studenten op te vangen en ervoor te zorgen dat ze een diploma behalen¹). Er moet nog wel een en ander worden onderzocht, maar er worden toch al concrete bedragen en percentages in de beleidsreactie genoemd.

Verrassend (of misschien ook niet) is de aankondiging dat bestaande opleidingen straks onder de loep worden genomen als het gaat om het bestaansrecht ervan d.w.z. de relevantie voor de maatschappij en de economie. Daarvoor worden mogelijke criteria gebruikt die vergelijkbaar zijn met hetgeen hierboven is genoemd over de VS, in de zoektocht naar parameters voor het (anders) bekostigen van opleidingen – of eventueel daarmee te stoppen. Hier de betreffende passage:

Maar daarnaast zal ik de CDHO vragen om analyses te maken over het bestaande opleidingsaanbod en mij daarover te adviseren. Ik neem hiermee de aanbeveling van de commissie over en houd de voornemens uit de toekomstverkenning over macrodoelmatigheid van het hoger onderwijs uit 2016 gestand. De analyses zullen in eerste instantie uitgaan van de twee kwantitatieve criteria waarmee in het mbo wordt gekeken of aan de zorgplicht arbeidsmarktperspectief wordt voldaan. Dat houdt in dat minstens 70% van de afgestudeerden ruim een jaar na afstuderen een baan moet hebben, en 50% van de werkende afgestudeerden ruim een jaar na afstuderen een baan op het niveau van de opleiding. Daarnaast zal ik gebruik maken van de arbeidsmarktprognoses van het ROA.

¹ In de hele discussie wordt de Ad niet meegenomen. Iemand die de Bachelor probeert, daarna van scratch met een Ad begint en deze in twee jaren afrondt, blijft nog gewoon binnen de huidige systematiek met maximaal vier jaren overheidsbekostiging. Juist dit soort bewegingen moeten zonder meer onder de loep worden genomen in de komende discussies. Meer daarover in volgende nieuwsbrieven.

Om te beoordelen of er knelpunten zijn in het opleidingsaanbod, zal ook de maatschappelijke en de wetenschappelijke behoefte van opleidingen worden meegenomen. Gelijktijdig met de analyses van de CDHO, wil ik onderzoek laten doen naar doorontwikkeling van de criteria.

Als de CDHO knelpunten vindt in het huidige opleidingsaanbod, zal ik de sector vragen om daarmee aan de slag te gaan, bijvoorbeeld met een sectorplan. Daarbij valt te denken aan vernieuwing binnen het bestaande opleidingsaanbod meer samenwerking tussen instellingen, of waar nodig het beëindigen van bestaande of het starten van nieuwe opleidingen.

Dit sluit ook aan bij de wensen die de studentenorganisaties hebben geuit, een tijd geleden, om niet alleen bij de aanvraag van een nieuwe opleiding naar de doelmatigheid te kijken maar ook bij bestaande studies Zeker als duidelijk en aantoonbaar is dat een opleiding de studenten te weinig kansen op een baan op niveau biedt – zo gaven die organisaties aan – moeten ze kunnen worden gedwongen om of gewoon te stoppen of hun programma zodanig fors aan te passen aan de veranderende eisen van het werkveld dat er mogelijkheden ontstaan om goed aan de slag te gaan².

Hoe hard het spel zal worden gespeeld als dit voornemen wordt omgezet in concrete kaders, is een belangrijk punt. De minister verwacht dat er in het spel tussen overheid en koepels voor het hbo en wo een vorm van marktwerking gaat ontstaan. Ze geeft aan – en dat past ook prima bij hetgeen door critici wordt gesteld als elk jaar wordt gekeken naar het verbazingwekkend aantal aanvragen voor nieuwe opleidingen – dat veel van de dynamiek in het werkveld is op te vangen binnen het bestaande aanbod.

In onze nieuwsbrieven is dit soort zaken herhaaldelijk voorbijgekomen. Het lijkt goed om deze beleidsreactie te gebruiken om tot een hernieuwde versie van die boodschappen te komen, in een LeiDocument.

NLQF en LLO

Tenslotte nog de opmerking dat er veel aandacht is voor het 'levenlang ontwikkelen'. De overheid kan daarover nog zoveel schrijven en opnemen in plannen als men denkt dat nodig is, maar als daarbij niet wordt gekeken naar de combinatie van het formele onderwijs met wat er allemaal door werkenden in samenhang met de baan (huidige of beoogde) aan scholing wordt gevolgd, komt er geen volledig goed werkend systeem van de grond.

Het kan onder meer door iets te doen met onderdelen van studies, met arbeidsmarktrelevante certificaten die worden behaald zonder vervolgens het volledige diploma te (kunnen) verwerven. Daarvoor is absoluut een kader te ontwikkelen, met gebruik van het NLQF waaraan de niet-formele kwalificaties te koppelen zijn.

Dat betekent nadrukkelijk niet dat het gaat om afgebakende semesters van formele opleidingen, om die dan maar apart te gaan bekostigen. Het kan ook gaan om 20 studiepunten of een aantal onderwijseenheden en leeruitkomsten met een bepaalde omvang en vormgeving.

➤ **Tenslotte**

Studiereizen kunnen inspirerend zijn. In Vlaanderen noemt men het 'gluren bij de burens'. Dat kan gebeuren bij een land dichtbij, maar ook (veel) verder weg. De onderwijssystemen zijn echter altijd verschillend van elkaar, dat moet simpelweg worden erkend. Ze zijn ontstaan in de afgelopen decennia, met een eigen cultuur en met inzet van allerlei belangen van de betrokken instellingen. Maar in essentie is het verzorgen van onderwijs niets anders dan het 'lerenden' allerlei competenties te laten verwerven, om zich daarmee te kunnen redden binnen de maatschappelijke, economische en sociale context. Bij nader inzoomen zie je dan tevens zonder meer dat het in elk land gaat om het centraal zetten van die lerende, om als onderwijsinstelling daar dienstbaar aan te zijn.

De zaken die in deze en de vorige nieuwsbrief aan de orde zijn gesteld, hebben daarmee te maken. We kunnen in Nederland nog een slag maken als het gaat om het vlechten van onderwijsconcepten om de leerwegen heen en die optimaal passen bij het studiegedrag van allerlei doelgroepen...

² Een soortgelijk iets kwam een tijd geleden in de VS op tafel vanuit de overheden. Private instellingen die niet konden aantonen dat de afgestudeerden binnen een bepaalde tijd een baan vinden in hun richting, zouden het recht gaan verliezen op het kunnen aanvragen van 'grants (studie-ondersteuning)' voor studenten.